

IV АДВОКАТУРА

Савченко Світлана Сергіївна,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

УДК 347.965.41

КОНСУЛЬТАТИВНА РОБОТА АДВОКАТА: ПОНЯТТЯ, СТАДІЇ ТА ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАКРІПЛЕННЯ «КОНСУЛЬТАЦІЇ»

У роботі розглянуто питання здійснення адвокатом такого виду діяльності, як надання професійних консультацій. Розкрито основні особливості та характеристики понять «консультація», «правова допомога» та «юридичні послуги». Досліджено проблематику взаємозв'язку адвоката та клієнта під час проведення консультації. Запропоновано підходи до розуміння стадійності процесу консультування адвокатом. Запропоновано нормативне закріплення визначення поняття «консультація».

Ключові слова: адвокат, адвокатська діяльність, консультація, правова допомога, юридичні послуги.

Постановка проблеми. Потреба в юридичній допомозі та фахівцях, які володіють правозахисними навичками, існувала за всіх часів. Доля інституту адвокатури багато в чому залежала від соціального, правового і політичного клімату всередині країни. Процес удосконалення умов надання юридичної допомоги відбувався паралельно з розвитком суспільного і державного устрою. Вплив держави на формування інституту адвокатури здійснюється шляхом його правового регулювання, суспільство визначає потребу у цьому інституті, а політичні умови багато в чому визначають і саму долю адвокатури. Сучасний інститут адвокатури функціонує на принципах самоврядування, незалежності та не державності; є організацією професійних юристів; покликаний захищати і представляти інтереси окремих осіб і громадських груп; а юридична допомога, що надається адвокатами, є однією з важливих гарантій захисту прав людини, реалізацією якої забезпечуються механізми правозахисної системи держави та громадянського суспільства.

Аналіз досліджень і публікацій. Незважаючи на те, що в країнах Заходу консультування довело свою ефективність і спроможність впливати на позитивне вирішення проблемних ситуацій, здобутки світової і вітчизняної наукової літератури з цієї проблематики до кінця ще не вивчені, і як наслідок, – висвітлюються лише окремі аспекти цих питань. Зокрема, мало досліджень, у яких узагальнюється досвід, аналізуються технології застосування консультування в різних галузях сучасної України.

Метою статті є дослідження консультативної роботи адвоката, її мети, стадій та нормативного закріплення дефініції «консультація».

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні основним призначенням адвокатури є здійснення і надання юри-

дичної допомоги суспільству та його членам, захист прав і свобод людини і громадянина. Від того, наскільки добре організована адвокатура та законодавчо визначені належні умови адвокатської діяльності у нашій країні, у значній мірі залежить впевненість кожного окремого громадянина у захищеності своїх прав і своєї діяльності.

Відповідно до Закону України «Про безоплатну правову допомогу» правова допомога – надання правових послуг, спрямованих на забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина, захисту цих прав і свобод, їх відновлення у разі порушення. Відповідно до того ж Закону правові послуги – надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань; складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру; здійснення представництва інтересів особи в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами; забезпечення захисту особи від обвинувачення; надання особі допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правової допомоги та медіації [8].

Законодавством України розрізняються два види правових послуг: юридичні послуги та адвокатські послуги (допомога).

Відповідно до ст. 5 Закону України «Про соціальні послуги» під юридичними послугами розуміється – надання консультацій з питань чинного законодавства, здійснення захисту прав та інтересів осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, сприяння застосуванню державного примусу і реалізації юридичної відповідальності осіб, що вдаються до протиправних дій щодо цієї особи (оформлення правових документів, захист прав та інтересів особи, інша правова допомога тощо) [9].

Тому можна зробити висновок, що адвокатська допомога є одним із видів юридичних послуг.

Стаття 19 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» виділяє наступні види адвокатської діяльності:

1) надання правової інформації, консультації і роз'яснень з правових питань, правовий супровід діяльності юридичних і фізичних осіб, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, держави;

2) складання заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру;

3) захист прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується питання про їх застосування у кримінальному провадженні, особи, стосовно якої розглядається питання про видачу іноземній державі (екстрадицію), а також особи, яка притягається до адміністративної відповідальності під час розгляду справи про адміністративне правопорушення;

4) надання правової допомоги свідку у кримінальному провадженні;

5) представництво інтересів потерпілого під час розгляду справи про адміністративне правопорушення, прав і обов'язків потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача у кримінальному провадженні;

6) представництво інтересів фізичних і юридичних осіб у судах під час здійснення цивільного, господарського, адміністративного та конституційного судочинства, а також в інших державних органах, перед фізичними та юридичними особами;

7) представництво інтересів фізичних і юридичних осіб, держави, органів державної влади, органів місцевого самоврядування в іноземних, міжнародних судових органах, якщо інше не встановлено законодавством іноземних держав, статутними документами міжнародних судових органів та інших міжнародних організацій або міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;

8) надання правової допомоги під час виконання та відбування кримінальних покарань.

Адвокат може здійснювати інші види адвокатської діяльності, не заборонені законом [2].

Досить часто такою юридичною допомогою слугує саме адвокатська консультація. Для ґрунтовного та чіткого розуміння суті адвокатської консультації необхідно дати характеристику та визначитись із таким поняттям, як «консультація».

Тихонович Т. М. зазначає, що в українській мові термін «консультація» є лексичним запозиченням, тому розгорнуте його тлумачення подається у словниках іншомовних слів. Трактуючи консультації зводиться до наради фахівців певної галузі [3]. Обмін думками, надання порад, спільне обговорення проблем, пропонування шляхів їх вирішення є сенсом таких консультацій.

Фурса С. Я. визначає консультування як спілкування юриста з клієнтом з приводу інформування останнього про способи юридичного вирішення справи, у зв'язку з чим метою консультування є надання клієнту вичерпної інформації щодо питань, які його цікавлять [4, с. 258]. Науковець акцентує увагу саме на спілкуванні адвоката та клієнта, наслідком якого є надання достатньої правової інформації для вирішення певної правової проблеми. Адвокат пояснює клієнту всі можливі варіанти вирішення проблеми, переваги та недоліки кожного з них.

Ширше тлумачить визначення поняття «консультування» Л. А. Воскобитова: «це процес взаємодії адвоката і довірителя з приводу проблеми останнього і з метою виявлення можливих правових варіантів її розв'язання та їхніх наслідків, з'ясування шляхів і способів реалізації обраного варіанта розв'язання проблеми» [5, с. 50]. Автор наголошує, що для вирішення конкретної правової ситуації необхідно не просто спілкування, а взаємодія між сторонами. Це включає в себе, з однієї сторони, довіру клієнта до адвоката, щирість та правдивість його слів. З іншої сторони, професійність адвоката, тобто не тільки добре знати право, а й вміти слухати клієнта, аналізувати фактичну інформацію та знайти найприйнятніші варіанти розв'язання правової проблеми. Тобто, чим тісніша співпраця між сторонами, тим кращий результат буде досягнуто в майбутньому.

Мета ж консультування полягає у наданні порад стосовно щодо можливих варіантів правового розв'язання проблеми клієнта. Адвокатське консультування відповідною мірою сприяє охороні прав і законних інтересів громадян і організацій, здійсненню правосуддя, додержанню і зміцненню законності, бережному ставленню до народного добра, додержання дисципліни праці, поваги до прав, честі й гідності інших осіб.

Консультативна робота це безперечно процес, який складається з певних послідовних стадій. Кожне з завдань, які стоять перед адвокатом реалізується на певній стадії:

- 1) інтерв'ю;
- 2) аналіз зібраної інформації;
- 3) вироблення правової позиції у справі;
- 4) надання консультації клієнту [6, с. 138].

На нашу думку, перший етап не в повній мірі буде відображати всю діяльність адвоката для надання ефективної допомоги клієнту. Оскільки доречно буде б першою стадією консультативної роботи виокремити підготовку до консультування клієнта. Саме цей етап має на меті забезпечення належного перебігу всього процесу консультування, для чого необхідно: а) опрацювати матеріали справи; б) забезпечити належні умови зустрічі з клієнтом; в) провести інструктаж клієнта щодо порядку проведення консультації. Оскільки без даної стадії втрачається ефективність консультування.

Наступною стадією можна визначити збір інформації по справі. Фурса С. Я. зазначає, що адвокату доступні наступні шляхи збору інформації:

- 1) опитування громадян;
- 2) консультування фахівців;
- 3) вивчення документів [7; с.200].

Третьою стадією можливо виокремити аналіз (осмислення, обдумування) соціально-психологічної проблематики клієнта; перевірка генеральної консультативної робочої гіпотези. Для цього досить важливим є матеріально-правова та процесуально-правова кваліфікація справи.

Четверта стадія – це пошуки здійснення консультантом оптимальних рішень проблем клієнта. На даній стадії адвокат повинен разом з клієнтом знайти оптимальне рішення для вирішення проблеми. Завершальним етапом є консультація – це коротке узагальнення консультантом того, що відбувалося протягом усього процесу консультування, повторне «промовляння» (для клієнта) обраних спільно з клієнтом варіантів вирішення проблеми.

Таким чином, досить важливим є для професійного адвоката чітка окресленість стадій консультативної роботи, насамперед для успішної подальшої співпраці з клієнтом.

Якщо повернутися безпосередньо до визначення «консультація», на жаль наразі відсутнє нормативне закріплення поняття «консультація» у ч. 1 ст. 1 в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», законодавець лише відносить його до інших видів правової допомоги.

Існує об'єктивна необхідність і в закріпленні в Цивільному кодексі України положення щодо отримання консультацій перед вчиненням важливих і коштовних правочинів.

Отже, наразі існують проблеми правового регулювання надання консультацій адвокатом і доречно було би законодавчо закріпити наступні положення:

– у ч. 1 ст. 1 в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» надати визначення дефініції «консультації»;

– п. 1 ч. 1 ст. 19 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» викласти наступним чином: надання консультацій, правової інформації і роз'яснень з правових питань, правовий супровід діяльності юридичних і фізичних осіб, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, держави;

у Цивільному кодексі України закріпити положення щодо отримання консультацій перед вчиненням важливих і коштовних правочинів.

Висновки. Професійна надана адвокатська консультація допоможе клієнту зорієнтуватись у юридичних аспектах справи і прийняти правильне рішення стосовно дій адвоката у справі. Варто чітко виокремити стадії консультування адвоката та точно їм слідувати. Також законодавчо закріпити визначення «консультація», як в ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та інших процесуальних кодексах.

Таким чином, можна підсумувати, що професійно надана адвокатська консультація дає змогу особі, що звернулася за правовою допомогою, бути впевненою в успішному вирішенні її справи, проте наразі відсутній чіткий механізм захисту у разі надання неякісних правових послуг адвокатом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний кодекс України: Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – ст. 356.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI // Відомості Верховної Ради. – 2013. – № 27. – ст. 282.
3. Тихонович В. М. До визначення поняття «консультація» // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. «Засоби навчальної та науково-дослідної роботи». – 2011. – Вип. 35. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/jpdf/znpkhnpu_zntndr_2011_35_25.pdf.
4. Фурса С. Я. Адвокатура України: навч. посібник: у 2 кн. / ред. С. Я. Фурса; Центр правових досліджень Фурси. – К.: КНТ. – Кн. 1. – 2007. – 940 с.
5. Адвокат: навички професійного мастерства / Е. Ю. Булакова [и др.]; ред. Л. А. Воскобитова [и др.]; Программа правовых инициатив для стран Центральной Европы и Евразии Американской ассоциации адвокатов (ABA CEELI), Бюро по демократическим ин-там и правам человека Организации по безопасности и сотрудничеству в Европе (БДИПЧ ОБСЕ). – М.: Волтерс Клувер, 2006. – XXII, 568 с.
6. Я. Зейкан, С. Сафулька Настільна книга адвоката в кримінальній справі. Консультаційна робота адвоката // К.: ВД Дакор, 2013. – 576 с.
7. Консультаційна робота адвоката // В кн. Адвокатура України кн. 1. – К.: Видавець Фурса С. Я., КНТ, 2008.
8. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 № 3460-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 51. – ст. 577.
9. Про соціальні послуги: Закон України від 19.06.2003 № 966-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 45. – ст. 358.

Савченко Светлана КОНСУЛЬТАТИВНАЯ РАБОТА АДВОКАТА: ПОНЯТИЕ, СТАДИИ И ЗАКОНОДАТЕЛЬНОЕ ЗАКРЕПЛЕНИЕ «КОНСУЛЬТАЦИИ»

В работе освещены вопросы осуществления адвокатом такого вида деятельности, как предоставление профессиональных консультаций. Раскрыты основные особенности и характеристики понятий «консультация», «правовая помощь» и «юридические услуги». Исследована проблематика взаимосвязи адвоката и клиента при проведении консультации.

Предложены подходы к пониманию стадийности процесса консультирования адвокатом. Предложено нормативное закрепление определения понятия «консультация».

Ключевые слова: адвокат, адвокатская деятельность, консультация, правовая помощь, юридические услуги.

Savchenko Svitlana
THE ADVISORY WORK OF A LAWYER: THE CONCEPT, STAGES
AND LEGISLATIVE FIXING «CONSULTATIONS»

The article highlights such issue, as providing professional consultation by attorney. The basic features and characteristics of such terms, as «consultation», «legal aid» and «legal services» are described in article. The problems of lawyer-client relationship during the consultation are examined. The approaches to understanding the step-by-step process of counsel counseling are suggested. The normative consolidation of the definition of the concept «consultation» is proposed.

Key words: advocate, lawyer activity, counseling, legal assistance, legal services.

Шевелюк Людмила Сергіївна,
аспірант кафедри нотаріального
та виконавчого процесу і адвокатури
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

УДК 347.965.41

ПІДГОТОВКА АДВОКАТОМ СКАРГИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Статтю присвячено діяльності адвоката на стадії підготовки скарги до Європейського Суду з прав людини (ЄСПЛ), порядок звернення до ЄСПЛ за захистом від порушень з боку держави. Стаття містить інформацію про Європейську конвенцію із прав людини та гарантовані нею права, відомості про процедуру в ЄСПЛ. Роз'яснюється, які умови складання скарги та за який умов можна звертатися до Європейського суду з прав людини, як правильно оформити заяву для звернення до суду, та які існують критерії неприйнятності скарги.

Ключові слова: адвокат, ЄСПЛ, підготовка скарги, критерії неприйнятності, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод.

З метою забезпечення правильності й ефективності індивідуального звернення до Європейського Суду з прав людини адвокат, який здійснює підготовку документів, повинен дотриматись певних умов, що в змісті Конвенції складають критерії прийнятності заяви (ст. 13 Конвенції). [1]

На етапі підготовки адвоката до участі у розгляді справи Європейським Судом чи не найважливішу роль відіграє якість складеної ним скарги та необхідних документів. Адже від цього залежить перспективність успіху відповідного звернення до Суду. Тому, якщо адвокат береться за справу вже після вичерпання усіх національних засобів правового захисту, коли справу на цих етапах вів інший представник або заявник діяв самостійно, є велика вірогідність того, що деякі необхідні для потенційної скарги моменти можуть бути упущені, що негативно вплине на переконливість майбутніх аргументів. Відповідно, найбільш сприятливою є ситуація, коли адвокат вже на стадії звернення до національного суду першої інстанції може визначити потенційні можливості справи щодо перспектив звернення до Суду у разі вичерпання всіх національних засобів захисту. Власне, у розумінні ЄСПЛ, ефективним

є спосіб захисту, який відповідає таким критеріям:

- доступний заявнику як у теорії, так і на практиці;
- здатний надати йому відшкодування збитків у контексті його скарги;
- має розумні шанси на успіх [2; с. 301].

Підстави та процес подання скарги до ЄСПЛ є чітко регламентовані. Головною вимогою до скарги є те, що її предметом має бути порушене конвенційне право – про це говорить ст. 34 Конвенції: «Суд може приймати заяви від будь-якої особи, неурядової організації або групи осіб, які вважають себе потерпілими від допущеного однією з Високих Договірних Сторін порушення прав, викладених у Конвенції або протоколах до неї» [1]. Такий крок вбачається правильним, тому що ЄСПЛ має за основу своєї діяльності саме Конвенцію, до того ж, цей засадничий міжнародно-правовий акт містить основні, базові, права людини і громадянина, які нерідко включають у себе ряд інших у тлумаченні ЄСПЛ.

Існує також низка критеріїв, яким має відповідати скарга до ЄСПЛ, щоб вважатись прийнятною. А. Сосна повідомляє, що приблизно 90% скарг до ЄСПЛ не надходять